

Uusikaarlepyy ja Vöyri

STORBÖTETIN TUULIVOIMAPUISTON HANKEALUEEN AR- KEOLOGINEN INVENTOINTI 2013

Maastotyö 16. – 18.10.2013

7.11.2013

Kannen kuva: Muinaisjäänös Jätteberget 2. Kuva: Kalle Luoto.

SISÄLLYSLUETTELO

1	Johdanto	2
2	Perustietoa inventointialueesta	2
3	Inventointityö	4
4	Kohteet	6
4.1	Jätteberget 1 [559010006] (muinaisjäänös)	8
4.2	Jätteberget 2 [559010007] (muinaisjäänös)	9
4.3	Jätteberget 3 [uusi kohde] (muinaisjäänös)	10
4.4	Björnstensberget 1 [559010008] (muinaisjäänös)	11
4.5	Björnstensberget 2 [559010019] (muinaisjäänös)	13
4.6	Munsala Lillbötet 2 [496010002] (muinaisjäänös)	15
4.7	Suckholmshällan [uusi kohde] (muinaisjäänös)	17
4.8	Suckholmshällan 2 [uusi kohde] (muinaisjäänös)	18
4.9	Svindalsberget [uusi kohde] (muinaisjäänös)	19
4.10	Sandgåvarna [uusi kohde] (muinaisjäänös)	20
5	Tulokset	22

Taustakartat:

Maanmittauslaitoksen Maastotietokannan 09/2013 aineistoa

http://www.maanmittauslaitos.fi/avoindata_lisenssi_versio1_20120501

KARTAT

Kartta 1. Yleiskartta inventointialueen sijainnista. MK 1 : 1000 000.	1
Kartta 2. Maastossa tarkastetut alueet. MK 1:50 000.	5
Kartta 3. Kartta muinaisjäänösten sijainnista ja tuulivoimaloista. MK 1 50 000.	6
Kartta 4. Muinaisjäänöskohteet Jätteberget 1 – 3, Björnstenberget 1 – 2, Svindalsberget sekä Suckholmshällan 1 - 2. MK 1 : 20 000.	7
Kartta 5. Muinaisjäänöskohde Sandgrävarna. MK 1 : 20 000.	7

STORBÖTETIN TUULIVOIMAPUISTO, ARKEOLOGINEN INVENTOINTI 2013

Kohteen laji:	Arkeologinen inventointi, tuulivoimapuisto
Tutkimuslaitos:	Kulttuuriympäristöpalvelut Heiskanen & Luoto Oy
Inventoija:	FM Kalle Luoto ja FM Markus Kankkunen (maastotyö)
Kenttätyöaika:	16. - 18.10.2013
Peruskartta:	231202 Pensala
Tutkimusten rahoittaja:	PROKON Wind Energy Finland Oy
Muinaisjäännöskohteet:	Jätteberget 1 [559010006] Jätteberget 2 [559010007] Jätteberget 3 [uusi kohde] Björnstenberget 1 [559010008] Björnstenberget 2 [559010019] Munasala Lillbötet 2 [496010002] Suckholmshällan [uusi kohde] Suckholmshällan 2 [uusi kohde] Svindalsberget [uusi kohde] Sandgrävarna [uusi kohde]
Löydöt:	-
Aikaisemmat tutkimukset:	Jacob Tegengren 1948: Rapport, ank. 21.7.-48: Några gravrösen i Oravais, Jättberget (tarkastus) Ari Siiriäinen 1968: MH:n täydennyskartoitus, ei raporttia (kartoitus) Mirja Miettinen 1976: ei raporttia (tarkastus) Mirja Miettinen 1985: Kertomus arkeologian osaston arkistossa 9/19.3.1987 (tarkastus)

Kartta 1. Yleiskartta inventointialueen sijainnista. MK 1 : 1000 000.

Pohjakartta: Maanmittauslaitos 09/2013.

1 Johdanto

Arkeologinen inventointi toteutettiin Uudenkaarlepyyn ja osittain Vöyrin kunnan alueelle sijoittuvan Storbötetin tuulivoimapuiston hankealueella. Alueelle suunnitellaan rakennettavaksi enintään 32 tuulivoimalaa. Arkeologinen selvitys tehtiin osana Yva-menettelyä. Inventointityön tavoitteena oli paikantaa suunnittelualueilla mahdollisesti sijaitsevat muinaisjäännökset laadittavan kaavan ja YVA työn taustamateriaaliksi. Työssä huomioitiin erityisesti muuttuvan maankäytön alueet, kuten tuulivoimaloiden rakennuspaikat ja ties-tö, sekä tarkastettiin muinaisjäännösten sijainnin kannalta muut olennaiset alueet. Muu suunnittelualue tarkastetaan yleisluonteisesti. Alueen maastotyöt ajoittuivat lokakuun 16. ja 18. päivän väliselle ajalle. Maastotöihin osallistuivat arkeologit (FM) Kalle Luoto ja (FM) Markus Kankkunen. Inventoinnista vastasi ja sen raportin laati Kalle Luoto. Arkeologisen inventoinnin tuloksena paikannettiin viisi aiemmin tuntematonta kohdetta. Kaikki paikannetut kohteet ovat kivirakenteita, latomuksia tai röykkiöitä.

2 Perustietoa inventointialueesta

Tuulivoimapuistoalue sijaitsee noin kahdeksan kilometriä Oravaisista itään Vöyrin kunnan ja Uudenkaarlepyyn kaupungin rajalla. Etäisyys Uuteenkaarlepyyhyn on noin 22 kilometriä. Lähin taajama on Pensalan kylä hankealueen pohjoispuolella. Pohjanlahden rannikolle on alueelta reilun kahdeksan kilometrin matka. Storbötetin tuulivoimapuiston hankealue sijaitsee pääasiassa asumattomalla metsäalueella.

Hankealue sijaitsee Pohjanmaan keskiborealisella kasvillisuusvyöhykkeellä ja alueen puusto on pääasiassa mäntyä, koivua ja kuusta. Metsät ovat pääasiassa nuoria harvennusmetsiä ja istutusmetsiä. Eri puolilla hankealuetta on hajanaisia alueita, joilla on kuusi-valtaista kangasmetsää. Korkeammilla alueilla kasvaa enimmäkseen kohtalaisen kuivaa mäntykangasmetsää. Kallioalueilla puusto koostuu kitukasvuisista männyistä.

Inventoitu alue sijaitsee 25–55 metrin korkeudella merenpinnan yläpuolella. Matalimmat alueet ovat hankealueen länsiosissa. Alueen korkein kohta on hankealueen eteläosassa oleva Larvbacken.

Alueella on aiemmin ollut vähäistä arkeologista toimintaa. Alueen arkeologisia kohteita on tarkastettu vuosina 1948 (Jacob Tegengren), 1968 (Ari Siiriäinen), 1976 (Mirja Miettinen) ja 1985 (Mirja Miettinen). Aiemmille tarkastuksille on tyypillistä, että niistä kertovia raporteja ei ole tai niiden tiedot ovat tulkinnallisia. Museoviraston muinaisjäännösrekisterin mukaan hankealueelta ennen inventointia tunnettiin viisi kiinteää muinaisjäännöstä. Hankealueen lähellä ei ole valtakunnallisesti ja kulttuurihistoriallisesti arvokkaita rakennettuja kulttuuriympäristöjä.

Kuva 1. Ote pitäjänkartasta Munsala (1334 11+2312 02+05). Kartta on laadittu todennäköisesti 1800-luvun puolivälissä vanhempien isojakokarttojen perusteella. Kartan tarkka laatimisajankohta ei ole tiedossa. Kartasta käy ilmi alueen luonne metsäisenä takamaana. Ei mittakaavassa.

Kartan lähde: Digitaaliarkisto: Maanmittaushallitus > Maanmittaushallituksen historiallinen kartta-arkisto (kokoelma) > Pitäjänkartasto > Munsala (1334 11+2312 02+05)

3 Inventointityö

Inventoinnin esiselvityksessä käytettiin kirjallisuutta, Museoviraston rekisteriportaalin tietoja, sekä tutustuttiin aiempiin arkeologisiin inventointeihin ja tarkastuksiin sekä Kansallisarkiston isojakokarttoihin ja pitäjänkarttoihin. Aluetta kuvaavista pitäjänkartoista käy ilmi alueen luonne metsäisenä alueena asutuksen liepeillä. Historiallisten karttojen perusteella alueelle ei voitu paikantaa mahdollisia muinaisjäännöskohteita.

Maastotarkastuksessa käytiin läpi muuttuvan maankäytön alueita, erityisesti kaikki alueelle suunniteltujen tuulivoimaloiden paikat sekä pääosa tie- ja voimalinjoista. Maastossa kohteet valokuvattiin ja niistä kirjattiin havainnot sekä maasto-, maaperä- ym. havainnot sekä mahdolliset muut taustatiedot.

Maastossa paikantaminen tehtiin inventointiin riittävällä tarkkuudella. Kohteet paikannettiin GPS-laitteen (Garmin GPSmap 62s, tarkkuus noin +/- 5 m), mittanauhojen ja kompassin avulla. Rakenteiden sijainnin ja havaintopisteiden mittaamiseen käytettiin GPS-laitetta. Tutkimuksen koordinaatistona käytettiin WGS84 koordinaattijärjestelmää, joka muunnettiin ETRS-TM35 järjestelmään MapInfo 11.5 tietokoneohjelman avulla, jolla myös inventointikertomuksen kartat laadittiin.

Suurimmassa osassa aluetta tarkasteltiin maastoa vain pintapuolisesti, mutta muinaisjäännöksen löytämisen kannalta otollisimmiksi koettuihin kohtiin kaivettiin myös muutamia lapionpistoja. Lapionpistoja kaivettiin erityisesti inventointialueen itä- ja koillisosiin, joissa maaperä oli hiekkaista. Tuulivoimaloiden rakentamispaikoiksi valitut alueet ja kohteet inventoitiin tarkasti, muut alueet tietyin otoksin. Soistuneita alueita käytiin pintapuolisesti, kun taas kallio- ja hiekkamaa-alueille paneuduttiin tarkemmin. Kartassa 2 on kuvattu tarkemmin maastossa inventoidut alueet.

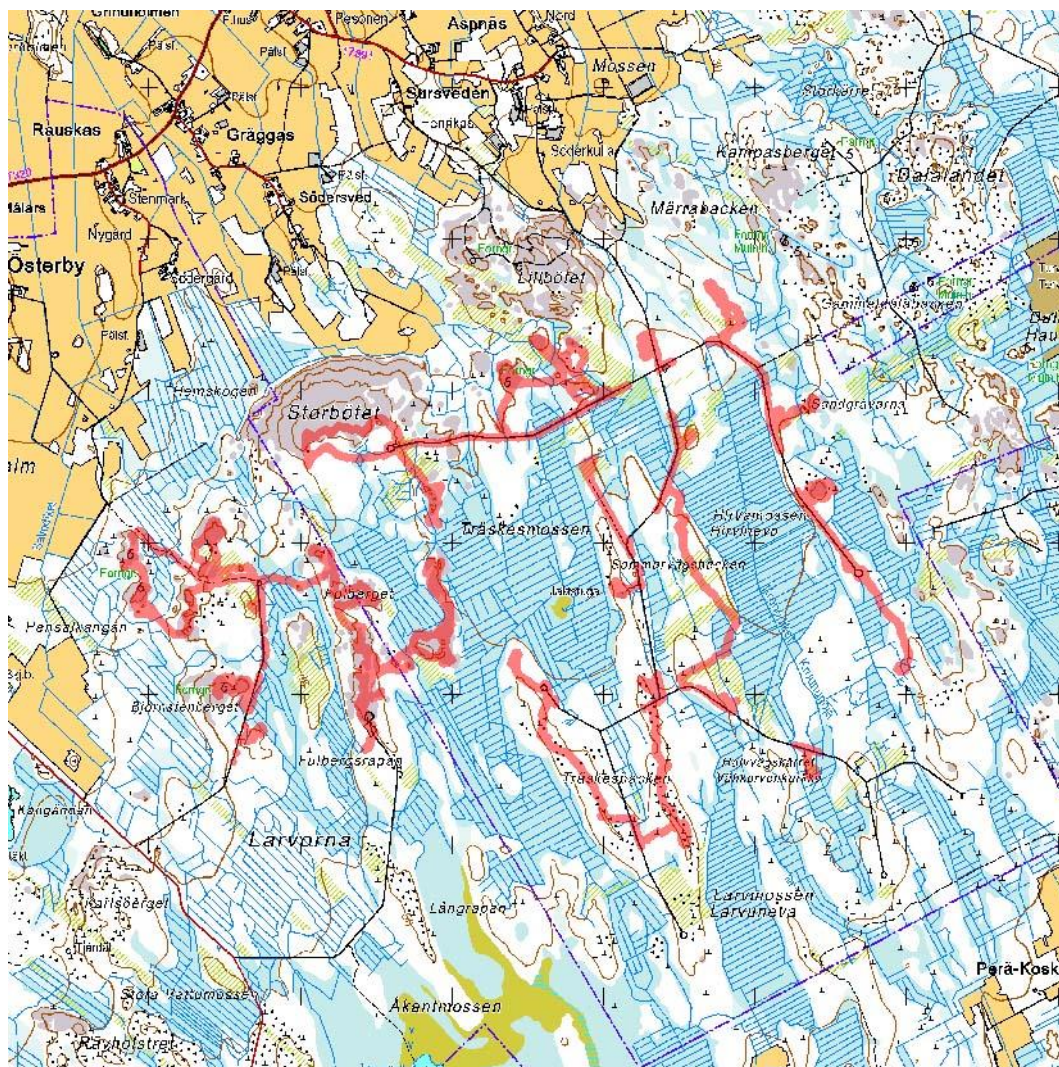
Inventointi aloitettiin alueen länsiosasta, minne tunnetut muinaisjäännöskohteet keskittyivät. Alueelta voitiinkin paikantaa muutama uusi kohde. Uusien kohteiden lisäksi tarkastettiin ennestään tunnettujen kohteiden sijainti sekä tarkennettiin niiden rajausta. Alueen keskellä sijaitsee Träskesmossenin ja Hirvamossenin suoalueet, joita reunustavat kivikkaiset kaakko-luode –suuntaiset harjanteet. Harjanteilta yritettiin paikantaa mm. rakka- tai pyyntikuoppia, siinä kuitenkin onnistumatta. Tuulivoimapuiston pohjoisosassa sijaitsevilla kallioalueilla tehtiin pistotarkastuksia, mutta uusia kohteita kallioilla ei havaittu.

**Kuva 2. Tarkastettu voimalanpaikka 16 Björnstensbergetin kaakkoispuolella.
Kuva: Kalle Luoto.**

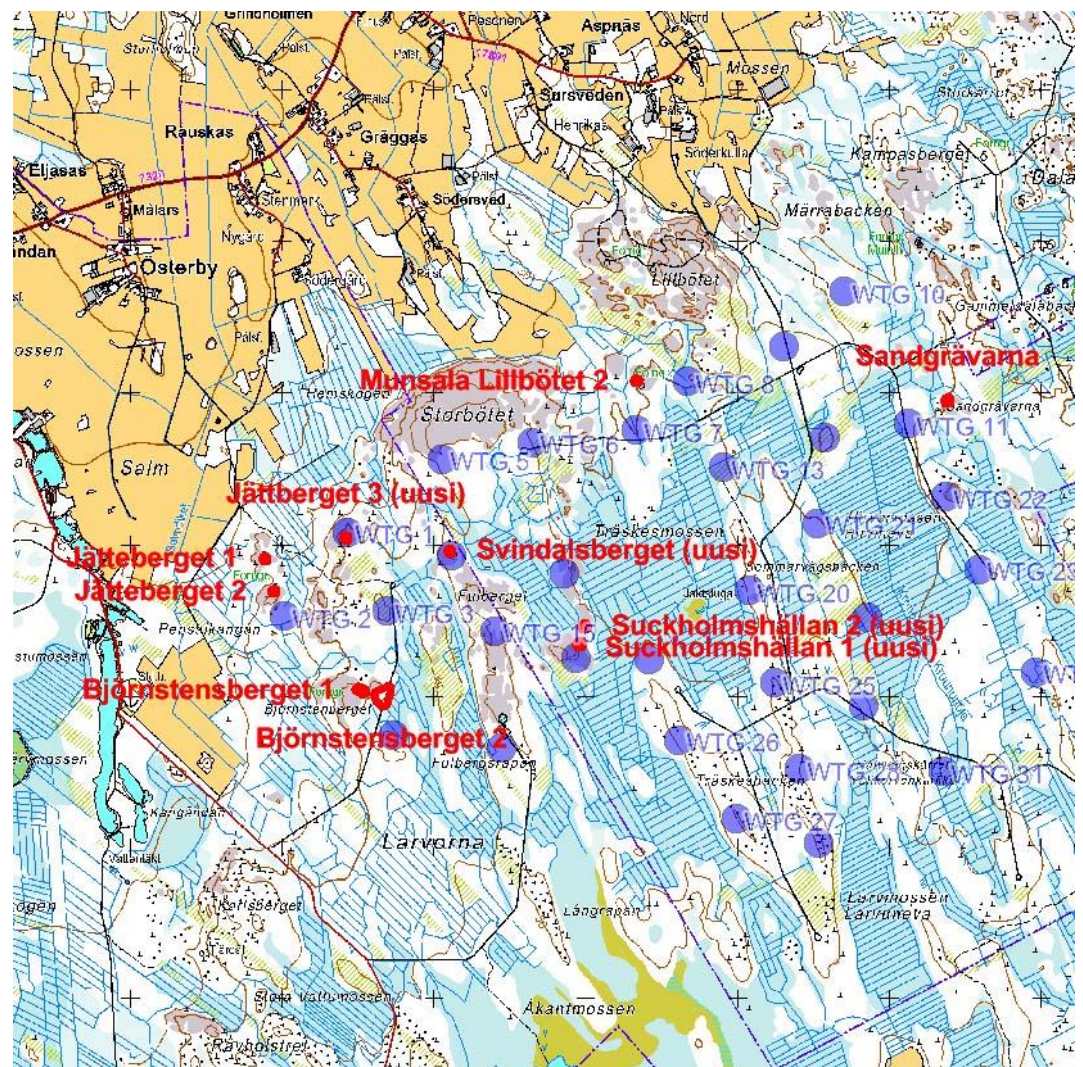
Kuva 3. Tarkastettu tuulivoimalanpaikka 18 Suckholmshällan eteläosassa. Kuva: Kalle Luoto.

Kartta 2. Maastossa tarkastetut alueet. MK 1:50 000.
Pohjakartta: Maanmittauslaitos 09/2013.

4 Kohteet

Nro	Nimi	mj nro	mj tyyppi	P	I
1	Jätteberget 1	559010006	hautapaikat, hauta- röykkiöt	7027 925	276 880
2	Jätteberget 2	559010007	hautapaikat, hauta- röykkiöt	7027 701	276 949
3	Jätteberget 3	uusi kohde	kivirakenteet, röyk- kiöt	7028 042	277 415
4	Björnstenberget	559010008	hautapaikat, hauta- röykkiöt	7027 054	277 499
5	Björnstenberget 2	559010019	asuinpaikat	7026 988	277 636
6	Munsala Lillbötet 2	496010002	hautapaikat, hauta- röykkiöt	7029 070	279 356
7	Sucksholmshällan	uusi kohde	kivirakenteet, lato- mukset	7027 340	278 952
8	Sucksholmshällan 2	uusi kohde	kivirakenteet, lato- mukset	7027 457	278 987
9	Svindalsberget	uusi kohde	kivirakenteet, röyk- kiöt	7027 955	278 099
10	Sandgrävorna	uusi kohde	kivirakenteet, röyk- kiöt	7028 949	281 381

Kartta 3. Kartta muinaisjäännösten sijainnista ja tuulivoimaloista. MK 1 50 000.

Pohjakartta: Maanmittauslaitos 09/2013.

Pohjakartta: Maanmittauslaitos 09/2013.

Pohjakartta: Maanmittauslaitos 09/2013.

4.1 Jätteberget 1 [559010006] (muinaisjäännös)

Nimi:	Jätteberget 1
Kunta:	Vöyri
Laji:	kiinteä muinaisjäännös
Ajoitus:	pronssikautinen
Muinaisj.tyyppi:	hautapaikat, hautaröykkiöt
Lukumäärä:	1
koordinaatit (ETRS-TM35)	
N	7027925
E	276880
Z/m.mpy	32,00
Koord.selite	Röykkiön keskipiste
Peruskartta:	PK 231202 Pensala
Aiemmat tutkimukset:	Ari Siiriäinen 1968, kartoitus

Muinaisjäännösrekisterin kuvaus:

Kohde sijaitsee Oravaisten ja Munsalan/nykyisen Uusikaarlepyyn rajan lähellä, runsas kilometri rajalta länteen, Jättebergetin pohjoispuolella olevalla kallioisella erillisellä saarekkeella, Österbyn asutuksesta runsaat 2 km eteläkaakkoon. Kalliopohjalla on noin 14 metrin läpimittainen kiviröykkiö, joka on keskeltä pengottu. Röykkiötä ei ole tutkittu.

Kohde on merkitty kartalle täydennyskartoituksessa 1968.

Havainnot 2013:

Kohteen kuvaus vastaa maastohavaintoja. Keskellä näkyvä kuoppa saattaa kuulua röykkiön alkuperäiseen rakenteeseen, eli kyse ei olisi myöhemmästä penkomisesta.

Kohteen läheisyydessä kulkee metsäkoneen ajoura ja läheisellä metsäalueella on suoritettu kunnostustoimenpiteitä. Röykkiö erottuu selkeänä rakenteena avokalliolla.

Kuva 4. Kohde Jätteberget 1. Kuva: Kalle Luoto.

4.2 Jätteberget 2 [559010007] (muinaisjäännös)

Nimi:	Jätteberget 2
Kunta:	Vöyri
Laji:	kiinteä muinaisjäännös
Ajoitus:	pronssikautinen
Muinaisj.tyyppi:	hautapaikat, hautaröykkiöt
Lukumäärä:	1
koordinaatit (ETRS-TM35)	
N	7027701
E	276949
Z/m.mpy	37,00
Koord.selite	Röykkiön keskipiste
Peruskartta:	PK 231202 Pensala
Aiemmat tutkimukset:	tarkastus Jacob Tegengren 1948 inventointi Ari Siiriäinen 1968

Muinaisjäännösrekisterin kuvaus:

Oravaisten ja Munsalan/Uusikaarlepyyn rajalta noin 1,2 km länteen, Jättebergetin kallioalueen länsiosassa, kallioisella niemekkeellä on kalliopohjalla pitkänomainen hautaröykkiö tai mahdollisesti kaksi vierekkäistä ja pengottua röykkiötä. Rakennelman koko on kaikkiaan noin 30 x 14 metriä.

Ei tutkittu.

Havainnot 2013:

Muinaisjäännösrekisterin kuvaus pitää paikkansa. Kohde näyttää laajalta kallion korkeimmalla kohdalla sijaitsevalta kivikolta, jossa useita kraatterimaisia muodostelmia. Paikalla tuli vaikutelma useasta kivrakennelmasta koostuvasta kokonaisuudesta.

Kuva 5. Panoraamakuva röykkiöstä Jätteberget 2. Kuva ja kuvankäsittely: Kalle Luoto.

4.3 Jätteberget 3 [uusi kohde] (muinaisjäännös)

Nimi:	Jätteberget 3
Kunta:	Vöyri
Laji:	kiinteä muinaisjäännös
Ajoitus:	ajoittamaton
Muinaisj.tyyppi:	kivirakenteet, röykkiöt
Lukumäärä:	1
koordinaatit (ETRS-TM35)	
N	7028 042
E	277 415
Z/m.mpy	42
Koord.selite	gps mittaus kohteen keskeltä
Peruskartta:	231202 Pensala
Aiemmat tutkimukset:	-

Havainnot 2013:

Kallioalueen korkeimmalla kohdalla sijaitsee pitkänomainen röykkiö. Röykkiö muodostuu 25-40cm läpimittaisista kivistä. Röykkiö on 10,5 m pitkä ja 3,5m leveä ja korkeimmillaan noin 45cm. Röykkiö on pohjois-etelä –suuntainen. Ympärillä oleva maasto on kivikkoista avokallioaluetta, joka on paksulti rahkasammalen ja jäkälän peittämä. Puusto on matala-kasvuista männikköä ja aluskasvillisuus puolukka-variksenmarja-kanerva.

Kuva 6. Panoraamakuva röykkiöstä Jätteberget 3. Kuva: Markus Kankkunen.

Kuva 7. Röykkiö Jätteberget 3. Kuva: Markus Kankkunen.

4.4 Björnstensberget 1 [559010008] (muinaisjäännös)

Nimi:	Björnstensberget 1
Kunta:	Vöyri
Laji:	kiinteä muinaisjäännös
Ajoitus:	pronssikautinen
Muinaisj.tyyppi:	hautapaikat, hautaröykkiöt
Lukumäärä:	3
koordinaatit (ETRS-TM35)	
N	7027054
E	277499
Z/m.mpy	47
Koord.selite	Muinaisjäännösrekisterin mukaan
Peruskartta:	231202 Pensala
Aiemmat tutkimukset:	Jacob Tegengren 1948 tarkastus Ari Siiriäinen 1968 kartoitus Mirja Miettinen 1976 tarkastus

Muinaisjäännösrekisterin kuvaus:

Kohde sijaitsee Oravaisten ja Munsalan/Uudenkaarlepyyn rajalta länteen noin 1 km, Jät-tebergetin-Björnstensbergetin kalliomaastossa. Björnstensbergetin laella kalliolla on kol-me hautaröykkiötä, joiden läpimitta on 2-6 metriä. Kaikkia on pengottu ja ne ovat tutki-mattomia.

Vuoden 1948 raportissaan Jacob Tegengren mainitsee paikalta kaksi röykkiötä, kooltaan 3,5 x 4 m ja 4,2 x 3 m, molemmat ovat keskeltä pengottuja.

Röykkiöt ovat noin 80 m länteen Björnsteniksi kutsutusta siirtolohkareesta (peruskartal-la).

Havainnot 2013:

Paikalla havaittiin vain kaksi röykkiötä, jotka sopivat mittojensa puolesta Jacob Tegengre-nin kuvaukseen. Kolmatta röykkiötä ei havaittu. Kolmas röykkiöksi tulkittu kohde saattaa olla röykkiöstä 1 noin 75 m lounaaseen sijaitseva rajamerkki. Röykkiöt sijaitsevat harvaa mäntymetsää kasvavalla avokalliolla.

Röykkiöiden koordinaatit:

Röykkiö 1:

N = 7027 045 E = 277 495

Röykkiö 2:

N = 7027 028 E = 277 529

Rajamerkki (röykkiö 3?):

N = 7027007 E = 277 430

Kuva 8. Björnstenberget 1, Röykkiö 1. Kuva: Kalle Luoto.

Kuva 9. Björnstenberget 1, Röykkiö 2. Kuva: Kalle Luoto.

Kuva 10. Rajamerkki röykkiöiden 1 ja 2 läheisyydessä. Kuva: Markus Kankkunen.

4.5 Björnstensberget 2 [559010019] (muinaisjäännös)

Nimi:	Björnstensberget 2
Kunta:	Vöyri
Laji:	kiinteä muinaisjäännös
Ajoitus:	Kivikautinen
Ajoitus:	pronssikautinen
Muinaisj.tyyppi:	asuinpaikat
Lukumäärä:	3
koordinaatit (ETRS-TM35)	
N	7026988
E	277636
Z/m.mpy	45
Koord.selite	Kohteen koordinaatit muinaisjäännösrekisterin mukaan
Peruskartta:	231202 Pensala
Aiemmat tutkimukset:	Mirja Miettinen 1985 tarkastus
Aiemmat löydöt	KM 23017 (kvartsia, palanutta luuta)

Muinaisjäännösrekisterin kuvaus:

Kohde sijaitsee Oravaisten ja Munsalan/Uusikaarlepyyn rajalta noin 1 km länteen, Jättebergetin ja Furbergetin metsä- ja kalliomaastossa, Björnstensbergetillä, noin 80 m kaakkoon Björnstenen-siirtolohkareesta. Metsäautotien ojaleikkauksista hiekkamaasta on saatu löytöjä harvakseltaan noin 70 m matkalta molemmilta puolilta tietä sekä Björnstenille vievän polun alun läheltä. Tien eteläpuolelta koepistosta kvartsia ja hiukan palanutta luuta. Kulttuurikerrosta ei ole näkyvissä. Alueella on paikoin avokallioita, joista päätellen asuinpaikka ei liene kovin laaja. Metsäautotien rakentamisessa tuhoutunut osa.

Lähimmät pronssikauden tyyppin hautaröykkiöt ovat noin 120 m päässä länsiluoteeseen Björnstensbergetillä (kohde Oravainen 8, 559 01 0008).

Havainnot 2013:

Syksyllä 2013 asuinpaikan kohdalla kasvoi noin 30 vuotta vanhaa talousmetsää (mäntyä). Asuinpaikan yli havaittiin vanha ajoura tai polku sekä muutama jo umpeenkasvanut kairavanto. Lisäksi maanpinnalle näkyi muutama suurehko kivi. Nämä maanmuokkauksen jäljet liittyvät todennäköisesti noin 30 vuotta sitten suoritettuun metsänhoitoon.

Koordinaattipisteen eteläpuolella olevan soistuneen alueen laitaan tehtiin muutama laapionpisto, jossa maaperän todettiin olevan hiekkaa. Merkkejä kulttuurikerroksesta tai löydöistä ei tehty. Laajempaa koekuopitusta alueella ei tehty, koska muinaisjäännösalueen rajoja ei ole aiemmin määritelty.

Maaston topografian perusteella asuinpaikka todennäköisesti rajautuu etelässä suopursua kasvavaan kosteikkoon (ojitettu), pohjoisessa ja lännessä avokallioon sekä idässä metsäautotien tietämille. Itäpuolisen metsäautotien itäpuolella maastoon melko kostean oloista ojitettua metsää, missä asuinpaikka tuskin sijaitsee. Tämän raportin kohdekartassa on esitetty kohteen oletettu raja.

Asuinpaikkahavainnot ovat vajaan 30 vuoden takaa, jona aikana puusto ja metsänpohja on kasvanut umpeen. Pintahavaintojen perusteella kohteen laajuuden tai säilyneisyyden luotettava määrittely ei ole mahdollista. Kohteen rajaaminen ja arvon määrittely vaatii maaperään kajoavia tarkempia tutkimuksia kuten koekaivausta. On kuitenkin todennäköistä, että kohde on ainakin osin tuhoutunut aiemman maankäytön seurauksena.